

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. III. De circumstantiis humanorum actuum

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

bonitatem ac meritum clarè & distinctè repræsentat: quamvis autem agere per modum naturæ primo modo, sit maxima imperfectio, & conueniat brutis, quæ non se mouent in finem, sed mouentur ab authore naturæ; agere tamen per modum naturæ secundo modo, summa perfectio est, soli naturæ intellectuali propria, & Deo conueniens in operationibus ad intra. Unde Hilarius, Damascenus, & alii SS. Patres, vocant generationem Verbi Divini, opus naturæ, non quod ab ipsa natura diuina immediatè procedat, sed quia est ab intellectu ut naturaliter operante. Et idè etiam D. Thomas suprâ citatus docet productionem Spiritus Sancti esse à voluntate, non ut voluntas, sed ut natura est.

Ex his abundè satisfactum, puto præcipuis Iansenii & Vincentii Lenis argumentis: unde de illis verè dicam, quod dixit in simili Claudiamus Mamercus lib. 1. de statu animæ cap. 11. Vide quam parvò negotiò veritatis calor frigentium verborum pruina liquefecerit.

DISPUTATIO III.

De circumstantiis humanorum actuum. Ad questionem 7. D. Thomæ.

CONSIDERATA ratione voluntarii & involuntarii, quæ pertinet ad essentiam humanorum actuum, agit D. Thomas de quibusdam accidentibus, quæ illos quasi vestiunt & circumstant, & idè circumstantia appellantur. Nulla autem circa hæc questionem sese offert celeberrima controversia: unde in ejus expositione diu non erit immorandum.

ARTICVLVS VNICVS

Quid, & quot sint circumstantia humanorum actuum?

Dico primò: Circumstantias esse quædam accidentia actuum humanorum.

Probatnr ratione D. Thomæ hîc art. 1. Quod est extra essentiam actûs, & tamen ipsum aliquo modo attingit, dicitur ipsius accidens: Atqui circumstantia attingunt actum humanum, & sunt extra essentiam ejus: Ergo sunt accidentia ipsius. Major patet, Minorem explicat D. Thomas, dicens nomen circumstantiæ desumi ex metaphora loci: sicut enim locus est extra essentiam corporis locati, & tamen ipsum attingit aliquo modo, ideoque dicitur ipsum ambire & circumstare; ita similiter circumstantia actûs humani debent esse quædam conditiones extra essentiam actûs, ipsum tamen attingentes vel afficientes.

Dices: Vel hujusmodi conditiones intelliguntur esse accidentia respectu actûs considerati in esse physico, vel in esse moris? Si primum, omnis moralitas pertinebit ad circumstantiam, & nulla erit quæ tribuat speciem actûi humano in genere virtutis aut vitii, quia comparatione ad esse physicum omnis moralitas accidens est. Si secundum, contra est, quia multæ circumstan-

tia dant speciem essentialem actûi in esse moris; nam circumstantia loci mutat speciem ejus moralem, ut homicidium, vel adulterium in loco sacro, constituit sacrilegium; circumstantia etiam personæ mutat ejusdem speciem, v.g. si sit cum soluta, est fornicatio; si cum conjugata, adulterium; si cum consanguinea, incestus: Ergo falsum est quod circumstantiæ sint accidentia respectu actûs humani in esse moris considerati.

Respondeo quod circumstantiæ, quæ in præfenti considerantur à Theologis, non sunt circumstantiæ & accidentia ipsius actûs solùm in esse naturæ considerati, sed etiam actûs ut voluntarii, & humani, seu moralis; ita quod in linea morali, & non solùm in linea entitativa, aliquid se habeat per modum essentia & quidditatis, aliud per modum circumstantiæ & accidentis: sicut in furto hoc quod est rapere alienum, se habet per modum essentia; sed quod bonum alienum sit magnum, vel paruum, quod rapiatur in loco sacro, vel profano, se habet per modum circumstantiæ & accidentis. Unde ad rationem in contrarium dicendum est, quod circumstantiæ sunt accidentales conditiones etiam respectu actûs moralis, quando munus & officium circumstantiæ exercent; si verò non exercent formaliter rationem circumstantiæ, sed transeant in conditionem objecti, vel in rationem differentia contractiua moralitatis, non se habent per modum conditionis accidentalis actûs humani & moralis, sed pertinent ad specificativum essentiale ipsius actûs, ut contingit in exemplis adductis.

Dico secundò: Septem tantùm esse circumstantias humanorum actuum, hoc versu contentas:

Quis, Quid, Vbi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.

Probatnr primò ratione D. Thomæ hîc art. 3. Circumstantiæ sunt accidentia quæ attingunt quodammodo actum: Sed possunt ipsum attingere tripliciter, Primò afficiendo ipsius substantiam intrinsecè vel extrinsecè; & tunc est circumstantia Quomodo, vel Vbi, vel Quomodo. Secundo ipsum afficiunt ex parte causa, & hoc adhuc tripliciter, sicut potest esse triplex causa; una nempe est causa finalis, & ita est circumstantia Cur, altera est efficiens principalis, & ita est circumstantia Quis, tertia est causa instrumentalis, & sic fit circumstantia Quibus auxiliis. Tertio ipsum actum attingunt ex parte effectûs, & tunc est circumstantia Quid. Porro nulla alia circumstantia excogitari potest, quæ ad istas non reducatur: nam circumstantia Quoties, quæ ab aliquibus ponitur, non est propriè circumstantia, sed numerus actuum qui diuersam substantiam materialiter facit; unde numerus semper con-

siderendus est in peccatis, ut definit Tridentinum sess. 14. quamvis circumstantiæ non sint semper declarandæ: Ergo septem tantùm sunt circumstantiæ humanorum actuum, prædicto versu contentæ.

Probatnr secundò conclusio, explicando singulas circumstantias in particulari. Circumstantia Quis, non substantiam personæ quæ agit, sed qualitatem conditionemque illi adjunctam significat; ut si sit secularis, vel clericus, conjugatus, vel solutus; voto adstrictus, vel non, persona particularis, vel comunitatis; hæc enim omnia aggravant aut minuunt malitiam peccati, vel aliquando mutant speciem. Similiter circumstantia Quid, non denotat substantiam ipsius effectûs,

effectus, sed aliquid accidens illi adjunctum: A
 Nam quod aliquis perfundens aliquem aqua, abluat
 ipsum, non est circumstantia ablutionis, sed quod ablu-
 endo infrigidet, vel calefaciat, & sanet, vel noceat, hoc
 est circumstantia, inquit D. Thomas hic art. 3. ad 3.
 Circumstantia Vbi exprimit locum in quo fit ac-
 tio; qui si sit publicus, reddit peccatum publi-
 cum & scandalosum; si sacer, facit illud esse sa-
 crilegium, & Deo specialiter injuriosum, quia
 domum Dei decet sanctitudo. Circumstantia
 Quibus auxiliis, significat instrumenta seu media
 quibus operans utitur: v. g. si quis utitur auxi-
 lio infidelium ad aliquod bellum, si incantatio-
 nibus magicis, si ope Dæmonum; illa præbent
 speciem malitiæ distinctæ. Circumstantia Cur
 designat finem, non intrinsecum & qui se tenet
 ex parte operis (hic enim pertinet ad assentiam)
 sed extrinsecum, & ab iplo operante intentum,
 ut si quis furetur propter adulterium, vel det
 elemosynam propter vanam gloriam. Circum-
 stantia Quomodo, explicat modum quo actus fit,
 nempe tardè vel velociter, intensè vel remissè;
 & hæc circumstantia communiter non mutat
 speciem, sed tantum modificat actum. Ultima
 denique circumstantia, scilicet Quando, signifi-
 cat tempus, in quo duo considerantur, scilicet
 qualitas temporis, & quantitas; qualitas, ut si
 sit dies festus, & quis non audiat missam, vel fa-
 ciat opus servile; quantitas verò, ut si actus
 multum vel parum duret; si enim sit diuturni-
 tas valde notabilis, aggravatur notabiliter pec-
 catum, non tamen mutatur species. De quo
 infra, cum agemus de bonitate & malitia ac-
 tum humanorum.

DISPUTATIO IV.

De simplici volitione.

Ad questionem 8. D. Thomæ.

EXPLICATIS conditionibus generalibus
 actu humanorum, quæ sunt ratio vo-
 luntarii, ac liberi, & circumstantiæ in com-
 muni, exponit S. Doctor singulos actus huma-
 nos in particulari, incipiendo ab illis qui sunt
 circa finem, & progrediendo in alios qui ver-
 santur circa media. Primus autem voluntatis
 actus circa finem, appellatur voluntas (nomine
 potentia illi appropriato, sicut prima principio-
 rum cognitio nuncupatur intellectus) vel simplex
 volitio, quia habet objectum omnino simplex,
 nempe finem sumptum præcisè secundum se;
 cum alii actus posteriores, vel respiciant finem
 in ordine ad media, ut intentio, vel media cum
 respectu ad finem, sicut electio, consensus, & as-
 sensus, atque ita non habeant objectum simplex,
 sed aliquo modo duplicatum. Licet autem D.
 Thomas de simplici volitione in hac quæstione
 principaliter intendat differere, plura tamen
 admiscet de ipsa potentia volitiva, quia ex-
 acta hujus notitia ita requi-
 rit.

ARTICVLVS I.

An objectum voluntatis, aut simplicis volitionis, sit solum bonum, vel indifferens ad bonum & malum?

LICET omnes ferè Theologi & Philosophi
 tanquam generale principium, ab omnibus
 sapientibus admittunt, recipiant, voluntatem
 non esse nisi boni, & omnia bonum appetere:
 sunt tamen aliqui Nominales, qui putant vo-
 luntatem posse ferri in malum, sub ratione mali,
 & ita adæquatam ipsius objectum non esse bo-
 num, sed indifferens ad bonum & malum. Scotus
 etiam in 1. dist. 1. quæst. 4. alii que in locis
 circa hoc videtur anceps & dubius, atque non
 esse sufficienter hucusque probatum, quod vo-
 luntas non possit odio habere bonum, & velle
 malum sub ratione mali.

S. I.

Conclusio negativa statuitur.

DICO tamen: Solum bonum, ut abstrahit à
 vero vel apparenti, esse objectum volunta-
 tis, seu simplicis volitionis; unde licet voluntas
 affectu prosecutionis possit ferri in bonum ali-
 quod apparet, quod revera malum est, non ta-
 men in malum cognitum ut tale.

Probatum primò ex Aristotele qui 1. Ethic. 1.
 cap. 1. tanquam fundamentum totius moralis
 scientiæ ponit illud principium: Bonum est quod
 omnia appetunt: Sed illud esset falsum, si volun-
 tas affectu prosecutionis posset ferri in malum,
 sub ratione mali, & si ejus objectum esset ali-
 quid abstrahens à bono & malo: Ergo &c.

Confirmatur ex SS. Patribus: Dionysius e-
 nim cap. 4. de divin. nominibus, docet quod
 malum est præter voluntatem, & quod omnia
 bonum appetunt, ut refert D. Thomas hic art.
 D in argumento sed contra. Et Augustinus in En-
 chir. cap. 86. sic ait: Beati esse volumus: & miseri
 non solum esse volumus, sed neque velle possumus. Item
 Boëtius 4. de consolat. profa 2. Omnes (in-
 quit) homines, boni pariter ac mali, indifferenter
 intentione ad bonum pervenire nituntur.

Respondent Nominales, Aristotelem, & SS.
 Patres, nomine boni & mali intellexisse idem
 quod appetibile & odibile.

Sed hæc interpretatio absurda est: nam in
 hoc sensu Aristoteles & SS. Patres locuti essent,
 nugatoria esset eorum locutio: cum enim di-
 cunt solum bonum esse appetibile, & solum
 malum odibile, sensus esset, solum appetibile
 esse appetibile, & solum odibile esse odibile.

Probatum secundò conclusio: De potentia
 volitiva, & illius actibus, eo ferè modo, propor-
 tione servatâ, philosophari oportet, quò de in-
 tellectiva, & operationibus ejus: Sed objectum
 adæquatam intellectus est ens ut verum, non
 verò ens ut abstrahens à vero vel falso: Ergo pa-
 riter objectum adæquatam voluntatis, subin-
 deque primæ operationis illius, erit ens ut bo-
 num, non verò ut abstrahens à bono & malo, seu
 à convenienti & inconvenienti. Unde sicut in-
 tellectus non potest assentiri falso, nisi sub ra-
 tione veri; ita nec voluntas potest prosequi ma-
 lum, nisi sub ratione boni, seu ut vestitum boni-
 tate aliquâ, verâ, vel apparente.